

KÉSZÍTETTE: DUNAMELLÉK LEADER EGYESÜLET

Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

Dunamelléki tájak fejlesztésével a megújuló
vidékért

2011.

Tartalomjegyzék

1.	Vezetői összefoglaló.....	3
1.1	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe	3
1.2	Főbb célkitűzések	3
1.3	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja	4
1.4	A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők	4
1.5	A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások	5
2.	Helyzetelemzés	6
2.1	A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése	6
2.2	A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség.....	16
2.3	A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése.....	17
2.4	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága	19
2.5	SWOT elemzés	21
3.	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia.....	23
3.1	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe	23
3.2	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez	24
3.3	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései	26

1. Vezetői összefoglaló

1.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájának kidolgozása és megvalósítása során arra törekedett, hogy a helyi közösség érdekeit szem előtt tartva a térségben rejlő problémákat feltárja, az adottságokat és lehetőségeket kihasználva a térség legfontosabb kihívásaira választ, illetve megoldást keressen. A felülvizsgálat során a Tervezői Csoport fő célja volt egy olyan komplex fejlesztési terv kidolgozása, mely a térséget a megfelelő fejlődési pályára állíthatja. A térségre megfogalmazott jövőkép:

2013-ra a térség belső adottságaira épített összehangolt fejlesztésekkel, több lábon álló diverzifikált, versenyképes gazdaság megteremtésével, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztésével és a vidéki táj megőrzésével a Dunamellék-Felső-Kiskunság-Homokhátság Sárköz Leader Helyi Akciócsoport hosszú távon biztosítja az itt élők számára a megélhetést, a minőségi élet feltételeit, valamint a vidék fennmaradását.

A stratégia alapvető célja, hogy összhangba hozza a térségben található lehetőségeket és adottságokat. Lélegző, élhető térséggé kívánunk válni, ahol mindenki megtalálja a boldogulását. Célunk, hogy csak olyan fejlesztéseket támogassunk, amelyek erős katalizátorhatással bírnak, fenntartható eredményeket produkálnak, hatásuk hosszú távon is érzékelhető. A jövőkép megvalósulását 5, egymáshoz szorosan kapcsolódó, egymásra épülő célkitűzéssel kívánjuk elérni. Ezen célkitűzések komplexen kezelik a térség problémáit.

1.2 Főbb célkitűzések

A Dunamellék HACS által megfogalmazott célkitűzések a jövőkép megvalósulását szolgálják. A stratégia elkészítését egy átfogó helyzetelemzés előzte meg, melynek keretében a Tervezői Csoport részletekbe menően vizsgálta az akcióterület jelenlegi helyzetét, problémáit és szükségleteit, a külső és belső kihívásokat, valamint a lehetséges kitorési pontokat. Ezek alapján a következő célkitűzéseket és intézkedéseket fogalmazta meg:

1. Célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének és munkahelyteremtő képességének erősítése

- 1.1 Intézkedés: Mikroállalkozások fejlesztése
- 1.2 Intézkedés: Ipari területek kialakítása, fejlesztése
- 1.3 Intézkedés: Tevékenységváltás, diverzifikálás támogatása, piacképes KKV-k tevékenységének átalakítása
- 1.4 Intézkedés: Komplex vállalati technológia fejlesztése
- 1.5 Intézkedés: Inkubátorház-rendszer kialakítása

2. Célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével

- 2.1 Intézkedés: Mezőgazdasági termékek értéknövelés
- 2.2 Intézkedés: Fiatal mezőgazdasági termelők támogatása
- 2.3 Intézkedés: Helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése (komplex)
- 2.4 Intézkedés: Mezőgazdaság eszközállományának javítása (kisértékű)

3. Célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével

- 3.1 Intézkedés: Falusi szálláshelyek és szolgáltatások fejlesztése
- 3.2 Intézkedés: Helyi termékek turisztikai kínálatba történő bekapcsolása

4. Célkitűzés: Településkép, kulturális örökségek és a vidéki táj fenntartható fejlesztése

- 4.1 Intézkedés: Falumegújítás és -fejlesztés
- 4.2 Intézkedés: Vidéki örökségek megőrzése
- 4.3 Intézkedés: Helyi kulturális értékek megőrzése, hagyományok ápolása (komplex)
- 4.4 Intézkedés: Művészeti értékkel bíró alkotások megőrzése
- 4.5 Intézkedés: Kézműipari termékek fejlesztése
- 4.6 Intézkedés: Agrár-környezetvédelmi gazdálkodási rendszerek térnyerésének elősegítése

5. Célkitűzés: Társadalmi tőke erősítése

- 5.1 Intézkedés: Civil szervezetek térségi szerepének növelése (kisértékű)
- 5.2 Intézkedés: Vidéki rendezvények támogatása (kisértékű)
- 5.3 Intézkedés: Hátrányos helyzetű fiatalok foglalkoztathatóságának elősegítése

A megfogalmazott célkitűzések komplexen kezelik a térség problémáit, egymásra épülnek, a gazdasági ágak integrációjával teremtik meg a térség fejlődésének lehetőségét.

1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja

A Dunamellék Leader Közösség 2007. évben készítette el Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáját. A stratégia elkészítésének átfogó célja volt a Dunamellék Leader Helyi Közösség hosszú távú fejlődéséhez szükséges stratégiai irányvonalak és célrendszer kialakítása, a térség felzárkózásának és fejlődésének elősegítése a program végéig, azaz 2013-ig. Azonban 2007. óta nemcsak a térségben, de hazai és globális szinten is olyan gazdasági és társadalmi változások mentek végbe, melyek megkövetelik a stratégia általános felülvizsgálatát, a helyzetelemzés aktualizálását, valamint a térség erősségeinek és lehetőségeinek, fejlődési irányának, valamint a kitűzött céljainak újragondolását.

A felülvizsgálat lényege, hogy a térség adottságait újragondolva, a jelenlegi helyzetképre építve meghatározzuk a térség jövőképét, a térség fejlődését elősegítő reális célkitűzéseket. A térségben végbement negatív folyamatok eredményeként tovább csökkent a lakónépség, növekedett az elvándorlás mértéke és a munkanélküliek száma. A vállalkozások helyzete egyre bizonytalanabb, a gazdasági visszaesés általános tendencia, így a térségben élők megélhetése egyre nehezebb.

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a HVS végrehajtását 2008. évben megkezdte. Azóta eltelt két év óta számos fejlesztés történt a térségben az Akciócsoport fejlesztési forrásaiból (ÚMVP III. és IV. tengely), melyek eredményeinek kiértékelése a felülvizsgálat elengedhetetlen részét képezi.

1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők

A Dunamellék Leader Közösség a HVS felülvizsgálat nyilvánosságát a folyamat során végig biztosította. 2011. február 9-én a HACS tervezési területéhez tartozó 26 települési önkormányzatnak megküldte kifüggesztésre a HVS általános felülvizsgálat és projektgyűjtés megkezdéséről szóló hirdetményt. A hirdetményben a HACS biztosította a Tervezési Csoportban való részvétel lehetőségét a HACS tagságából, egyéb vidékfejlesztési szereplők és a lakosság köréből.

2011. február 10-én a HACS honlapján, a www.dunamellekleader.hu főoldalán a „Helyi Vidékfejlesztési Stratégiánk” menüpont alatt külön almenüt nyitott a 2011. évi HVS

felülvizsgálatnak. Ebbe az almenübe kerültek folyamatosan frissítésre a felülvizsgálattal kapcsolatos legfontosabb hírek, események, a felülvizsgálat aktuális állásáról szóló tájékoztatók, munkaanyagok, a tervezett TCS ülések és fórumok időpontjai, valamint azok dokumentációi. A HACS a felülvizsgálat során folyamatosan biztosította a munkaanyagok véleményezési lehetőségét a lakosság körében.

A Dunamellék Leader HACS indító megbeszélését 2011. február 17-én tartotta Hartán. A Közgyűlés a 11 főt számláló elnökséget jelölte a tervezői feladatok ellátására. A Tervezői Csoport munkájában való részvételt önkéntesen egy fő, Kunszentmiklós város polgármestere jelezte. A munkaszervezet vezetőjével így összesen 13 fős Tervezői Csoport alakult. A TCS ülései a honlapon meghirdetésre kerültek, az ülések nyilvánosak voltak, a lakosság részvételének szabad biztosítása érdekében.

A személyes konzultáció lehetőségét a munkaszervezet ügyfélfogadási időben, a felülvizsgálat teljes időtartama alatt lehetővé tette.

A HVS felülvizsgálat kapcsán a HACS 4 db fórumot szervezett. A HACS célterülete nagy kiterjedésű területet foglal magában, ezért a munkaszervezet a központi településeket jelölte ki a fórum helyszínéül. A fórumokra az alábbi ütemezés szerint került sor. 2011. február 24-én Hajóson, február 28-án Kunszentmiklóson, március 1-jén Jakabszálláson és március 2-án Hartán. A részvétel és aktivitás rendkívül alacsony volt, az első fórumon összesen 2 fő, a második és harmadik eseményen 5-5 fő, a hartai fórumon pedig 6 fő vett részt. A fórumok kapcsán leginkább érdeklődés jelleggel vettek részt, projektötletek ritkán hangzottak el.

Február közepétől március elejéig összesen 21 db projektötlet érkezett be a munkaszervezethez. A javaslattevők között legnagyobb arányban a közszféra szereplői tettek javaslatot, ez 47,83. A vállalkozói szféra javaslatainak aránya 30,43 %, a civil szféra aránya pedig 21,74 %. Érkeztek javaslatok a III. tengely kapcsán falumegújítás, vidéki örökségek megőrzése és turisztikai fejlesztések kapcsán.

1.5 A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások

A kiinduló állapot, vagyis a térség legfontosabb adottságai, problémái és lehetőségei nem változtak nagymértékben. A helyzetelemzés és a megvalósítás tapasztalatai alapján nem a fő célkitűzések módosítására van szükség, hanem az azok elérése érdekében megfogalmazott intézkedések átgondolására, komplex, egymásra épülő javaslatok kidolgozására. Ezért a stratégia felülvizsgálatának elsődleges célja az Akciócsoport részéről a meglévő problémákra való hangsúlyosabb odafigyelés, az eredeti HVS-hez képest erőteljesebb, komplexebb, megoldási javaslatokkal történő kezelése. A helyzetelemzés és a LEADER megvalósítása eredményeire építve a Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport újragondolta jövőképét, valamint fejlesztési célkitűzéseit. Az intézkedések megújításra kerültek, egyes elemeket tovább erősítünk, egyes intézkedések pedig átfogalmazásra kerültek, illetve új intézkedések kerültek megfogalmazásra. Felmérve a LEADER megvalósítás során elért eredményeket, gazdaságfejlesztésre nagyobb hangsúlyt kívánunk fektetni, ezért a Leader HACS a forrásallokációt illetően is módosításokat hajtott végre.

2. Helyzetelemzés

2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

A térség általános jellemzői

Az akciócsoport területét 26 település (köztük 6 város, 2 nagyközség és 18 község) alkotja, melyek a kalocsai, kiskőrösi, kunszentmiklósi és a kecskeméti kistérséghez tartoznak. A célterület lakossága 72.034 fő, a lakások száma 33.927. A célterület összesen 204.790 hektáron terül el (2010).

A terület a Dunamellék, Felső-Kiskunság, Homokhátság és Sárköz tájaira terjed ki, a térség tájképe rendkívül változatos. A Helyi Akciócsoport területe négy olyan kistérség településeiből alakult meg, melyek kulturális, identitásbeli, gazdasági, szociális vonatkozásban is homogén egységet alkotnak. Ez a hasonlóság mind az általános problémákban, mind a lehetőségekben megtalálható. A települések mindegyikében megfigyelhető az elöregedés és a népességfogyás, emellett a munkanélküliség arányában is azonosságok mutathatóak ki. Alacsony a vállalkozások száma, melyek tőkeszegénységgel küzdenek, így innovációs képességük igen gyenge. A mezőgazdaságnak meghatározó szerepe van az akcióterületen. A térség gazdag természeti és kulturális örökséggel rendelkezik, de állapotuk évről-évre romlik. Ezen értékek felélesztése fontos a vidéki térségek életminőségének javításához, és idegenforgalmi szempontból sem elhanyagolható. A gazdag természeti és kulturális örökségek kapcsán több település bír jelentős turisztikai potenciállal, mely jelentősége az adottságokhoz képest csekély.

A Helyi Akciócsoport területi lehatárolását a hasonló paraméterekkel rendelkező, hasonló gazdasági helyzetben lévő szomszédos települések egységbetömörülése eredményezte. A megközelítőleg azonos fejlettségi szinten álló települések megfelelő alapot képeznek a közös munkára, együttgondolkodásra, hisz a társult települések hasonló társadalmi, gazdasági, környezeti és kulturális problémákra keresnek megoldásokat.

A térség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok

A Helyi Akciócsoport települései a Dél-alföldi Régió, ezen belül Bács-Kiskun megye részét képezik. Az Akciócsoport területéhez 26 település tartozik, melyek közül 6 város, 2 nagyközség és 18 község jogállású. A nagyobb lélekszámú községek jellemzőek, az 1000 fő alatti települések Dunatétlen, Kunpeszér, Öregcsertő, Újsolt és Újtelek. A célterület legalacsonyabb lakosságszámú települése Újsolt 153 fővel (2010). A legnépesebb település az akcióterületen Kunszentmiklós, ahol 8.680 fő lakik. 5000-10000 fő közötti település csak 4 található a HACS területén (lásd 1. táblázat: A Dunamellék HACS települései népességszám szerint).

A térség központi települései Kalocsa és Kunszentmiklós. A településszerkezet sajátossága Homokmégyen, Szakmáron és Öregcsertőn a szállásrendszer, melyek a községek külterületein helyezkednek. Ez egy speciális településforma, ahol az anyatelepüléstől több kilométer távolságra is el kell látni az önkormányzatnak az alapfeladatait. A térséget alapvetően az aprófalvas településszerkezet jellemzi. A területen a népsűrűség 35,17 fő/km², mely rendkívül alacsony, alapvetően vidéki térségről beszélünk.

A terület a Dunamellék, Felső-Kiskunság, Homokhátság és Sárköz tájaira terjed ki. A térség tájképe rendkívül változatos: szikes tavak, rétek, mezősegi földek, ártéri erdők, szántóföldek, csatornák váltakoznak a területen. Nyugatról kelet felé haladva a Duna-völgyének

öntéstalajait réti csernozjomok váltják fel, majd szoloncsák-szolonyecek, illetve réti talajok, végül pedig homokos talajok következnek. A tájak különbözősége hosszú évszázadokon keresztül megszabta a térség hagyományos gazdálkodását.

A települések által lehatárolt terület a Kiskunsági Nemzeti Park területének több részét is érinti: Kunszentmiklós, Tass, Szalkszentmárton, Dunavecse között található Felső-Kiskunsági puszta, valamint a Peszéradaci rétek (Kunpeszér, Kunadacs között), melyeknek sajátos növény- és állatvilága, valamint az itt legelésző őshonos háziállatok jelentik legfontosabb természeti értékeit. A Szabadszállás-Fülöpszállás-Solt közötti szikes tavak, rétek számos madárnak nyújtanak védett élőhelyet. Jelentős értéket képvisel Bócsa és Orgovány között Bugacpuszta, a legismertebb magyar puszták egyike, máig az őshonos magyar háziállattartás egyik központi területe. A Kiskunsági Nemzeti Park része, ahol a kiemelkedő természeti értékű ősbórkás mellett homoki erdők és homokpuszták, mocsarak, lápok, nedves kaszálók és szikes puszták váltakoznak. Fontos ezen területek fenntartása, mert nemcsak a természeti értékek megőrzéséhez járulnak hozzá, de növelik a turisztikai potenciált is.

A Duna jelenléte a térségben a tájkép legfőbb alakítója. A terület a vízkészletekben gazdag térségek közé sorolt, mivel a térséget 80 km hosszan a Duna határolja. A Duna mente mai felszínét teljes egészében a folyó alakította ki. A felszín változatosságát az elhagyott medrek, kisebb-nagyobb kiterjedésű szikes területek és a hajdani mocsarak laposai, valamint a hordalékhalomok jelentik. A Duna menti településeink szinte mindegyike a vízbázisok szempontjából érzékeny környezetileg. A Kiskunsági Nemzeti Park része a Duna-völgy egyik legszebb szikes pusztája, a Dunavölgy kiemelkedő tájképi értékeivel rendelkező Miklapusztá. A felszíni vizek tekintetében a magas talajvízállású területeken található állóvizek (Szelidi-tó, kunsági szikes tavak, Solt melletti vizes terület) a legszámottevőbbek, amelyek gyakran horgásztóként funkcionálnak, de jelentős természeti értéket is képviselnek.

A természeti adottságok, a tiszta környezet és az érintetlen természet olyan lehetőséget tartogat, amikre építve a turisták számára kellemes kikapcsolódási programok kínálhatóak. Az Akciócsoport területén a védett területek egy részén az egyre fokozódó turisztikai igénybevétel miatt jelentős a tájterhelés.

A térségben a területhasználat hagyományosan meghatározó módja a mezőgazdaság. A földrajzi elhelyezkedésünkből eredően döntően mezőgazdasági termelésre alkalmasak a termőföldek. Az Akciócsoport mélyebb fekvésű és gyengébb termőképességű területeinek mezőgazdaságát a gyepgazdálkodás és az extenzív állattartás, míg a homokos talajú, tanyás területekre a szőlő-, zöldség- és gyümölcstermelő gazdaságok a jellemzőek.

A térség mezőgazdasági területei természeti erőforrásként is jellemezhetőek, mivel a magas napsütéses órák számának és a jó földrajzi elhelyezkedésnek köszönhetően a térség kiváló termőföldekkel rendelkezik. A Duna-mentén a talajok termőképessége jó, a kalocsai kistérségben a megye egyik legmagasabb AK értékű területei találhatók, az átlagos AK értékek alapján a települések zöme a 20-30 AK közötti kategóriába tartozik. A kunszentmiklósi kistérség településein alacsonyabb, 15-20 AK érték, míg Fülöpszállás, Izsák, Bócsa településeken 17-20 AK, Jakabszállás és Orgovány 14-29,5 AK értékű jellemző. Termékenységet gátló tényezők az esetenkénti magas talajvizek, belvizek előfordulása, a kistérségben előforduló szikes, illetve láptalajok. A mezőgazdasági termelési kultúrák döntő hányadára az okszerű talaj- és földhasználat hiánya a jellemző.

A szántóföldek AK értéke a kalocsai kistérség településein a legmagasabb, míg Izsák, Bócsa, Fülöpszállás vonatkozásában a legalacsonyabbak. Ezeken a területeken a szőlő művelési ágú területek nagy aránya jellemző. A kunszentmiklósi kistérségben magasabb a szőlő- és gyümölcsterületek aránya a kalocsai kistérség településeihez viszonyítva. A gyep művelési

ágú területek aránya északról dél felé haladva egyre csökken. Erdősültség a térség 15%-ára (32.464 ha) terjed ki, amely mutató a megyei átlag alatti, ezen erdőterületek javarészt a Duna árterében és Hajós és Kunszentmiklós környékén találhatók.

A nehézipari tevékenységek visszaszorulása miatt az akcióterületen a mezőgazdasági tevékenységből, a közúti közlekedésből származó por és pollen légszennyező hatásával kell leginkább számolni. Jelentős szennyező források a területen nincsenek, főleg a települések és a körzetükben működő vállalkozások jelentenek hulladék kibocsátási pontokat.

A térség valamennyi településén kiépült a közüemi vízhálózat, ugyanakkor jelentős problémák vannak a szennyvízelvezetés és -tisztítás vonatkozásában. A települések jelentős részén a szilárd hulladék-lerakókat felszámolták, mellyel nem csak a környezet szennyezettsége csökkent, de a települések környezete is rendezettebbé vált. A hulladékok kezelése regionális szinten megoldandó feladattá vált. Izsák település határában megépült korszerű hulladéklerakó létesítése is ezt a célt szolgálja. Valamennyi település számára nagyobb feladatot jelent az illegális szemétkerakók felszámolása.

A vízellátás és csatornázottság aránya (közműolló nyitottsága) javult 2004 óta. A közüemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya a 2004. évi 83,81%-ról 2008-ra minimálisan, 84,38%-ra növekedett. A szennyvízhálózatra rákötött lakások aránya azonban nagy elmaradást mutat. Habár 2004-hez (35,12%) lényegesen javult, 2008-ban még mindig csak 45,15% a hálózatra rákapcsolt lakások aránya. 2010. évben a becslések alapján ez az arány kb. 50% körül lehet (lásd 1. ábra: Közműolló záródása a Dunamellék HACS területén).

Mivel a térség területének nagy része környezetileg kiemelt érzékenységgű, a jövőben kiemelt szempontként kell kezelni az ökológiai gazdálkodási formákat és a környezettudatosságot. Környezetileg fontos feladat a védett területekkel, a vizes élőhelyekkel, a sérülékeny vízbázisokkal közvetlenül határos települések kommunális hulladék-elhelyezésének, szennyvíz-elvezetésének, ártalmatlanításának megoldása. A gazdaság, idegenforgalom és a természet-, illetve környezetvédelmi érdekek összehangolása szintén fontos megoldandó feladat.

Demográfiai helyzet

A célterület lakossága 2010-ben 72.034 fő, a lakások száma 33.927. 2006-ban a lakosságszám 76.766 fő volt az akcióterületen, mely 2010-re több mint 6 %-kal csökkent (lásd 2. táblázat: Települések lakosságszáma a Dunamellék HACS területén).

A lakónépességből a nők aránya magasabb, 51,37% (lásd 2. ábra: Lakónépesség megoszlása nemek szerint a Dunamellék HACS területén 2008). Az állandó népességből a 0-18 évesek aránya 18,53%, a 19-59 évesek aránya 58,74%, míg a 60 év feletti aránya 22,73% volt 2008-ban (lásd 3. ábra: Állandó népesség aránya a Dunamellék HACS területén korcsoportok szerint 2008). A 60 év feletti aránya az állandó népességen belül minimálisan magasabb a megyei átlagnál, mely 22,03% (lásd 4. ábra: Állandó népesség aránya Bács-Kiskun megyében korcsoportok szerint 2008).

Ezen tendencia alapján a HACS településeire az elöregedés, illetve a népesség csökkenése a jellemző. Az időskorúak magas aránya a társadalom elöregedését vetíti előre. A térségben sajnos az országos tendencia jellemző, így nem természetes szaporodásról, hanem természetes fogyásról beszélhetünk, azaz a halálozások száma meghaladja a születések számát. 2008-ban a HACS területén 686 volt a születések száma, míg a halálozás 1031. A térségre nemcsak az intenzív természetes fogyás, hanem a nagyarányú elvándorlás is jellemző. Az akciócsoport

területén a fiatalok elvándorlása jobb jövedelemszerző helyek irányába erősen érzékelhető, a demográfiai mutatókra negatív hatással van a városok elszívó hatása, illetve a főváros közelsége. 2008-ban az elvándorlások száma 1796 volt, míg az odavándorlások esete alacsonyabb, csupán 1480 (lásd 5. ábra: Népmozgalom a Dunamellék HACS területén 2008).

2010. január 1. állapot szerint az aktív korú népesség 49.264 fő, azaz az összes népesség megközelítőleg 68,3 %-a.

A városokban összesen 34.563 fő, vagyis a lakosság 48 %-a él. A nagyközségben élők száma 6.637 fő (9,2%), a községben élők száma pedig 30.863 fő (42,8 %).

A HACS területéhez tartozó kalocsai, kiskőrösi, kunszentmiklósi kistérség települései a 311/2007 (XI. 17.) Korm. rendelet alapján hátrányosnak minősülnek. A 240/2006 (XI. 30.) Korm. rendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések a HACS területén Bócsa, Dunatetétlen, Fajsz, Fülöpszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Szalkszentmárton, Újsolt, Újtelek, azaz 11 település. Ezeken a településeken a HACS összes lakosságának 22,6 %-a, azaz 16.276 fő él.

A Vidékfejlesztési Község területén jelentős a cigány (Dunaegyháza, Dunapataj, Dusnok, Fülöpszállás, Hajós, Homokmégy, Izsák, Kunszentmiklós, Solt, Szabadszállás, Szalkszentmárton, Tass) és számottevő a német (Dusnok, Fajsz, Hajós, Harta), szlovák (Dunaegyháza), horvát-rác (Dusnok) kisebbségek száma. A romák helyzete az országos viszonyoknak megfelelően itt is nehéz. A jelenlegi szakképzetlen regisztrált munkanélküliek többsége az ő körükből kerül ki. Az iskolázottság alacsony foka is gyengíti a munkaerőpiacon a pozícióikat, illetve szociális helyzetüket, ezért felzárkóztatásuk támogatása, az esélyegyenlőség biztosítása különös fontosságú. Több kisebbségi önkormányzat tagja az akciócsoporthoz.

Gazdasági környezet

A térség gazdasága egyértelműen mezőgazdaság központú, kiegészülve kisebb ipari kapacitásokkal és gyenge szolgáltató szektorral. A gazdaságra jellemző, hogy alacsony a vállalkozási sűrűség, általános a tőkehiány, a vidéki vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A gazdasági szolgáltatások hiánya, és ezek nehéz elérhetősége akadályozza új vállalkozások, illetve új beruházások elindítását.

A működő vállalkozások nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása a régiós és megyei tendenciákkal egyezést mutat. A szolgáltató ágazatban működik a legtöbb vállalkozás, ezt követi az ipar, majd a mezőgazdaság. A HACS területén a szolgáltató ágazatban működő vállalkozások aránya 66,28%, alacsonyabb a régió (75 %) és a megye (73,5 %) átlagánál. Az ipari ágazatban működő vállalkozások aránya 23,4 %, mely meghaladja a régiós (19,3 %) és a megyei (20,5 %) átlagot. A mezőgazdaságban működő vállalkozások aránya 10,31 %, szintén jóval meghaladja a régiós (5,6 %) és megyei (6 %) átlagot (lásd 6. ábra: Működő vállalkozások aránya nemzetgazdasági ágak szerint 2007). A szolgáltatások alacsony minőségűek, habár mind a GDP termelésben, mind jövedelemben, mind a foglalkoztatásban egyre nagyobb az ágazat szerepe, azonban még így is lemarad az országos átlagtól. Az iparnak soha nem volt meghatározó szerepe a térség gazdaságában.

A térségre jellemző szolgáltatások közül a kereskedelem-javítás képviseli a legnagyobb arányt, 896 vállalkozás működik ezen területen (39 %). Gazdasági szolgáltatásokkal, ingatlanüggyekkel 447 vállalkozás foglalkozik (19,5 %). Szállítás, raktározás területén 255

vállalkozás működik (11,12 %). Működnek még fémmegmunkálás, divat, konfekcióipari, műanyagtermékek, szerszámok, gépalkatrészek, faipari és nyomdaipari termékek előállításával, lakatosmunkával, gumitermékek előállításával foglalkozó vállalkozások. Ezek általában kis- és középvállalkozások, sőt legtöbbjük néhány fővel működő egyéni- vagy mikrovállalkozás (lásd 7. ábra: Szolgáltatási ágazatok megoszlása a Dunamellék HACS területén 2007).

A térség nagyobb vállalkozásai főleg beszállítói szerepet játszanak az ellátási láncban. A lehatárolt területen működő legnagyobb foglalkoztató vállalkozás Apostagon (Pridgeon and Clay Kft. 214 fő, fémmegmunkálás), Kunszentmiklóson (Schneider Electric Energy Magyarország Kft. 199 fő, elektromos berendezések) és Bócsán (Poli-Farbe Vegyipari Kft. 195 fő, vegyipar) működik. A Pridgeon and Clay Kft. és a Schneider Electric Kft. (régi nevén AREVA Hungária Kft.) 2007. óta sajnos csökkentette foglalkoztatotti létszámát a gazdasági válságnak köszönhetően, azonban ebben az évben ismét bővítést terveznek. A Poli-Farbe Kft. alkalmazott létszáma azonban 2007. óta 30 fővel bővült. A működő társas vállalkozások nagy részének munkahelyteremtő képessége csekély, dominálnak a 10 fő alatti társas vállalkozások. 200 fő feletti vállalkozás kettő van a térségben.

A térség gazdaságában a mezőgazdaság szerepe meghatározó, habár az ágazatban működő vállalkozások száma alacsony, az őstermelők száma rendkívül magas, 9500 fő. Az ágazat országosan is jellemző problémákkal küzd, mint alacsony jövedelemtermelő- és munkahelyteremtő képesség. Jelentős kapacitások épültek le a kilencvenes években, a működő nagy kiterjedésű TSZ-ek bezártak, minimális az együttműködés a termelők között. Jellemző a tökeszegénység, nincs elegendő forrás a fejlesztésekre. A szövetkezetek átalakulásával, felbomlásával a termelést magángazdaságok vették át, melyek gyakran kiszolgáltatott helyzetben vannak a felvásárlásra szakosodott társaságokkal szemben. Az értékesítés önálló formáját is sokan gyakorolják, termékeiket a helyi, illetve a nagybani piacokra szállítva.

Alternatív mezőgazdasági tevékenységekre, új típusú összefogásra ritkán akad példa. Biogazdálkodást vagy alternatív mezőgazdasági tevékenységet a térség gazdái csak elvétve folytatnak. A célterület mezőgazdaságában a versenyképes, piaci méreteket elérő, árutermelő gazdaságok száma alacsony. Ezek hiányában a térség nem képes a meglévő mezőgazdasági potenciál megfelelő hasznosítására. A mezőgazdasági vállalkozások munkahelyteremtő képessége alacsony, önmagukban nem képesek a térség gazdaságának növekedését erősíteni. Jellemző az elaprózott birtokszerkezet. Az egyéni gazdálkodók nagyobb hányada idős kora, gyenge alkalmazkodó képessége és alacsony szakképzettsége miatt már nem alkalmas a termelő tevékenységekre, így várhatóan a szociális ellátást igénylők táborát fogják növelni. A termelés eszközellátottságára a kiöregedett, elavult erő-és munkagépek jellemzőek.

A térség mezőgazdasági adottságaira és hagyományaira alapozva több vállalkozás foglalkozik élelmiszer-feldolgozással. Legelterjedtebb a szőlő- és gyümölcsfeldolgozás és konzerválás, napraforgó-feldolgozás, szárítás, takarmány-előállítás, húsipari termékek gyártása, fűszerpaprika, fokhagyma, savanyúság, száraztészta, tejtermékek előállítása. A feldolgozó üzemekre zömében kedvezőtlen üzemméret jellemző, nem elég korszerű a termékszerkezet. A korszerűsítések gátja a jövedelemtermelő képességből származó tökehiány. Alacsony szintű a marketingtevékenység, ezért gyenge az értékesítés biztonsága.

A kalocsai kistérség települései fő gazdasági vezérnövénye a fűszerpaprika, melyből a többi zöldségfélével (fokhagyma, vöröshagyma, zöldborsó, zöldbab, stb.) együtt mintegy 4000 hektáron folytatnak termelést. Kunszentmiklós környékén gabonafélék, zöldség és

gyümölcsfélék jellemzőek. Hajós és Solt, Izsák valamint Bócsa területére jellemző igazán a szőlőtermelés- és borászat. A szőlő- és gyümölcsültetvények zömére azonban a kedvezőtlen kor- és fajtaösszetétel a jellemző. Az állattenyésztés nem meghatározó a térségben, a kalocsai kistérségben a sertéstartás, a kunszentmiklósi kistérségben pedig a juhtartás jellemző. Bócsa környékén szárnyasokat, legfőképp kacsát nevelnek a gazdaságok. Izsák és Orgovány környékén pedig a juh- és kecsketartás jellemző.

Idegenforgalom a lehetőségekhez képest nagy lemaradással küzd a meglévő turisztikai potenciáljának kihasználása szempontjából. A turisztikai vonzerők jelen vannak a térségben, azonban turisztikai szolgáltatások bővítése mellett a szálláslehetőségek fejlesztése és korszerűsítése is szükséges, mely összekapcsolható a helyi térségre jellemző - szellemi-kulturális-történelmi értékek, sajátos stílusának vonzerejével és a térség egyedi kézműves termékeinek és helyi termékeinek bemutatásával. A turizmus, mint alternatív jövedelemszerző lehetőség fejlesztésével elérhető a lakosság foglalkoztatottsági, így jövedelmi helyzetének javulása. A térségben a kézműipari tevékenységgel foglalkozók köre igen széles. Találhatók kézi- és gépi hímzők, porcelánfestő, tojásfestéssel, pingálással foglalkozók, festők, csontfaragók, bútorfestők és mézeskalács-készítők. A komplex marketing tevékenység és az összefogás hiánya miatt kiszolgáltatottak a kereskedőknek.

A térségben több megyét átszelő tranzitút (51., 52., 53. és 54. számú főút) keresztezi egymást, ez további lehetőségeket teremthet a fejlesztésekhez, azonban összességében jellemző, hogy a térség perifériális elhelyezkedésű. Az elmúlt években meghatározó úthálózati fejlesztések történtek. Megépült a Pentele-híd, mely Dunaújvárost köti össze Dunavecsevel, egyúttal a Dunántúlt az Alfölddel. A híd az M8-as autópálya, a 6-os főút és az 51-es főút közötti 5,5 kilométeres szakaszán épült. Elkészült az 51-es számú főút elkerülő szakasza Solt és Dunapataj között. Az M8 tervezett nyomvonala 2008-ban kijelölésre került, az ország keleti részét köti majd össze a nyugatival, az M6 autópályaig történő kiépítésével a keletről délre irányuló teherforgalom számára lehetővé teszi majd Budapest elkerülését. Az M8 a nyugati országhatárig történő tervezett meghosszabbításával a kelet-nyugati teherforgalom fő közlekedési útjává válhat. A megépülő M8-as út nyomvonala Szabadszállásnál keresztezi a Budapest-Kelebia nemzetközi vasútvonalat. Az M6-os autópálya a Duna jobb partján déli irányban haladva Dunaújvárossal köti össze Budapestet. Ennek a Dunaújváros-Szekszárd és a Szekszárd-Bóly szakaszt pedig 2010. március 31-én adták át, mely a térség közlekedésében rendkívül meghatározó. Folyamatban van az M9 autópálya Dusnok-Érsekhalmá közötti szakaszának kiépítése az 51-es és 54-es főút között, ez kb. 10 kilométeres új szakasz megépítését jelenti. Orgovány, Izsák és Jakabszállás települések vonatkozásában meghatározó az M5-ös autópálya, mely Budapestről délkelet felé haladva Kecskemétet, Szegedet (valamint a röszkei határátkelőt) kapcsolja össze a fővárossal.

Vasúthálózat nem érint minden községet. A meghatározó vasútvonal a Budapest-Belgrád vonal, mely Kunszentmiklóson, Szabadszálláson és Fülöpszálláson halad keresztül, jellemzően egyvágányú. A vonal teherforgalma jelentős, erős a balkáni nemzetközi- és konténeres teherforgalom. A Budapesti Intermodális Logisztikai Központ átadása óta számottevően megnőtt a belső teherforgalom.

Harta és Solt településeknél a Duna-parton folyami kikötő működik, melynek bővítésére a dunai közlekedés fellendülésével nagy esélyek kínálkoznak. A jövőben komoly gazdasági jelentősége lehet a dunai hajóforgalomnak, mivel a dunai víziút köti össze a Rajna-Ruhr vidéket és a nagy északi tengeri kikötőket a Fekete-tengerrel.

A térség a vállalkozások betelepülését biztosító ipari parkokban nem bővelkedik, habár a legtöbb településen van ipari övezetnek kijelölt terület. Ipari park jelenleg egyedül Kunszentmiklóson található. A vállalkozásoknak a szükséges infrastruktúra biztosításával lehetőséget kell biztosítani a betelepülésre. 2007. évben Szabadszálláson ipari park kialakítására irányuló beruházás kezdődött meg. A tervezett Ipari Park Szabadszállás határában található, a tervezett M8-as főközlekedési úttól 2 km-re, az M5 és M6 autópályák között félúton. Kecskeméttől 35 km, a Dunaújvárosi hídtól 25 km távolságra helyezkedik el. A terület logisztikai szempontból néhány éven belül kiemelt szereppel bír majd, hiszen a megépülő M8-es út nyomvonala itt keresztezi a Budapest-Kelebia nemzetközi vasútvonalat. A befektetők inkubátorházat hoztak létre a területen, melynek felvállalt feladata a helyi vállalkozások betelepülésének támogatása. A beruházás hatására a terület, s egyben a térség jelentősége is megnő. A betelepülő cégek által kínált munkalehetőségek és a helyi adóbevételek növekedése a város életében is nagy fellendülést hozhat majd.

A térség gazdasági helyzetét alapvetően meghatározza a foglalkoztatottság mértéke, az aktív népesség száma, összetétele. Ezen mutatók nem csak a jelen állapotról adnak tájékoztatást, hanem a térség jövőbeli fejlődési pályájára is hatással vannak. A rendszerváltást követő kényszer-, illetve rokkantsági nyugdíjazások eredményeképpen sokan inaktívak lettek, kiszorultak a munkaerőpiacról, valamint jelentősen csökkent mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma. Az aktivitási ráta csökkenését okozza az a nemzetközi tendencia is, hogy a fiatalok egyre hosszabb ideig tanulnak, így később jelennek meg a munkaerőpiacon. 2010. január 1. állapot szerint az aktív korú népesség 49.264 fő, azaz az összes népesség megközelítőleg 68,3 %-a. 2007. óta a foglalkoztatottak aránya jelentősen csökkent, míg a munkanélkülieké nőtt. Együttes arányuk, azaz a gazdaságilag aktívak arányában is változások következtek be. Míg 2007 év végén a célterület népességének 63,8 volt aktív, 2010. év végén ez a mutató 68,3 %.

A munkanélküliségi ráta (11,23 %) a térségben magasabb a megyei átlagnál (9,86 %). 2010. évi adatok alapján a HACS akcióterületén a munkanélküliségi ráta Újteleken a legmagasabb (16,39 %), illetve Bócsán a legalacsonyabb (5,9 %) (lásd 3. táblázat: Nyilvántartott álláskeresők száma és aránya az állandó lakóhelyük szerint). A nyilvántartott álláskeresők száma a 2005. évi 4.091 főről 2008. évre 4.618 főre emelkedett. A nyilvántartott álláskeresők legnagyobb arányban a 17-30 éves korosztályból kerülnek ki (lásd: 8. ábra: Munkanélküliség korcsoportok szerinti megoszlásának alakulása Bács-Kiskun megyében és a Dunamellék HACS területén). A regisztrált munkanélküliek közel fele (49,7 %-a) hosszútávon munkanélküli marad (lásd 9. ábra: Tartós munkanélküliek számának alakulása a Dunamellék HACS területén).

A kevés helyi munka következtében a munkavállalók nagy része ingázik a közeli nagyobb városokba (Dunaújváros, Kalocsa, Kecskemét, Budapest). A munkanélküliség aránya a célterületen 2008. januári állapot szerinti 9,57 %-ról 2010 decemberére 11,23 %-ra növekedett. Azonban a valóságban a helyzet a rejtett, nem regisztrált munkanélküliség miatt általában még rosszabb. A tartós munkanélküliek többsége a fizikai állományba tartozik, többségük szakképzetlen. A nyilvántartott álláskeresőkből legnagyobb arányt – a megyei és országos tendenciához igazodva – az általános iskolai végzettségűek (41,64 %) képviselik, ezt követik szakmunkás végzettségűek (32 %). Legkisebb arányban az egyetemi végzettségűek (0,4 %) keresnek munkát (lásd 10. ábra: Munkanélküliség alakulása képzettség szerint a Dunamellék HACS területén). A munkaerőre jellemző, hogy a képzettségüknek megfelelő szakmával nem rendelkezők egyrészt nehezen találnak maguknak állást, másrészt az alacsony munkabér sem ösztönöz az üres álláshelyek betöltésére. Sajnos jelenlévő probléma a

diplomások, főleg a pályakezdő diplomások elhelyezkedési gondjai a településeken, aminek oka, hogy a képzettségek nincsenek összhangban a támasztott igényekkel.

Fenntartható gazdasági növekedés nem lehetséges megfelelő számú és képzettségű munkavállaló nélkül. A térségre jellemző, hogy nehéz idecsábítani a képzett munkaerőt, viszont Budapest, Dunaújváros közelsége miatt a lehatárolt terület északi és középső területén erős a főváros elszívó hatása. A térségben felsőfokú intézmény egyedül Kalocsán, a Tomori Pál Főiskola működik. A szakképző intézmények nem hiányoznak, de a magas szintű elméleti és széleskörű gyakorlati képzés hiányzik a térségből. Az iskolai végzettség alapján a képzettségi szint a vidéki térségekben jóval kedvezőtlenebb, mint az országos átlag. Ezért a térség további gazdasági fejlődését akadályozhatja a népesség viszonylag alacsony képzettségi szintje. Bár valamennyi településen található általános iskola, azonban a települések középiskolákkal való ellátottság szempontjából nagyon hátrányos helyzetben vannak. A jövőben szükség van a szakmunkásképzés képzési szerkezetének munkaerő-piaci igényekhez igazodó átalakítására térségi összefogással, illetve pályázati pénzek bevonásával.

A kistelepülések foglalkoztatási problémái még súlyosabbak, melyet egyedül képtelenek megoldani. A kistelepüléseken élők gyakran a szociális ellátórendszer valamelyik szintjétől remélik jövedelmi forrásukat (lásd 11. ábra: Rendszeres szociális segélyben részesített száma a lakónépesség arányában 2008). A helyi munkalehetőségek között elsősorban a helyenként megmaradt mezőgazdasági termelőszövetkezetek említendők, amelyek azonban csak korlátozott számban képesek a munkaerő felvételére. A helyi, limitált munkalehetőségek miatt az aktív korú népesség jelentős része a közeli nagyvárosokba kényszerül ingázni.

A kedvezőtlen munkaerőpiac folyamatok mellett a térség fejletlen gazdasági szerkezete, vállalkozások alacsony munkahelyteremtő képessége is hozzájárul az alacsony jövedelmi viszonyokhoz, a magas munkanélküliséghez, és közvetve az elvándorláshoz.

Társadalmi környezet

A civil szervezetek fontos szerepet töltenek be egy fejlett társadalom életében, olyan feladatokat vállalnak fel, melyeket sem önkormányzati szereplők, sem gazdasági szervezetek nem képesek vagy nem szándékoznak ellátni. A civil aktivitás szintje arra utal, hogy az adott terület lakossága aktívan befolyásolni kívánja saját életkörülményeinek alakulását, közvetlen környezetének fejlődését. A térségben 410 működő civil szervezet van jelen, de ezek közül csak néhány folytat jelentős munkát. Újsolton egyáltalán nincs ilyen jellegű szerveződés, Kunszentmiklóson működik a legtöbb, 71 civil szervezet van bejegyezve. A legtöbb településen csak a legalapvetőbb területekre korlátozódik a civil aktivitás. A HACS területén a sporttal kapcsolatos tevékenységet folytató civilek száma a legmagasabb, 124. Valamennyi településen működnek hagyományőrző és kulturális egyesületek, melyeknek meghatározó szerepük van a helyi kultúra megőrzésében és átadásában. A kultúra területén 60 db civil szervezet működik. Kiemelkedő szervezőerőt jelentenek a polgárőrségek, tűzoltó egyesületek, amelyek a közbiztonság javításában, megőrzésében játszanak fontos szerepet. Ezen a területen tevékenykedő szervezetek száma 51.

Számos kistelepülésen működnek helyi alapítványok, melyek a környezetvédelemmel, gazdaságfejlesztéssel, gazdasági érdekképviselettel, oktatással, szociális ellátással, településfejlesztéssel foglalkoznak és fontos szerepet töltenek be a helyi közösség életének szervezésében. A civil szervezetek közötti együttműködés kezdetleges formája jellemző a térségben. Példaértékű civil kezdeményezés a Dunatáj Természet- és Környezetvédelmi Közalapítvány, melyet 1999-ben a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Harta,

valamint Dunatétlen Önkormányzata alapított a térség természeti-táji értékeinek megőrzésére, a biológiai sokféleség fenntartására.

A települések fő terei szépen rendezettek, a világháborús és millenniumi emlékművek egyik községből sem hiányoznak. Említésre méltó műemléki örökség a Hajósi Érseki Kastély barokk eleganciája. A települések őrzik a népszokásokat és a hagyományokat, az idősebb generáció igyekszik a fiatalabb generáció számára ezeket az értékeket átadni. A települések tájmúzeumai, helytörténeti gyűjteményei hozzájárulnak az identitás formálásához. Máig fellelhetők azok az emberek, akik hímzéssel, porcelánfestéssel, fafaragással, fazekassággal, pingálással, tojásfestéssel foglalkoznak. Népművészet terén világhírű kalocsai porcelánfestés, hímzés és a hímzéshez szorosan kapcsolódó viselet, illetve a kalocsai folklór. A több száz éves múlttal rendelkező települések vonzerejét növelheti a népi mesterségek felelevenítése, illetve használata. A településeken mindenhol megtalálhatóak a hagyományos búcsútartások, templomi napok, karácsonyi és farsangi bálók és a szüreti napok, melyek erősítik a hely szellemét. A térség több, országos jelentőségű rendezvénynek adott már otthont - Kurul-táj, Magyarok Országos Gyűlése, Magyar Zarándoklat – mely események nemcsak a vidéken élők szempontjából jelentősek, de jelentős turistaforgalmat is generálnak.

A térségben szőlő-és borkultúra honosodott meg az 1700-as években betelepített németajkú lakosság munkája során. Az akcióterületen 2 borvidékhez tartozó terület található: a Kiskunsági borvidék területéhez Solt és Izsák - ahol jellemzően testes fehérborokat termelnek -, illetve a Hajós-Bajai borvidékhez tartozó Hajós, melynek pincefaluja európai méretekben is egyedülálló. A különleges zamatu borokat a löszfalba vájt pincékben érlelik. Az izsáki Arany Sárfehér igazi hungarikum, védett eredetű bornak nyilvánították.

Az akcióterületre jellemző, hogy a kisvárosok szegényes szolgáltatási és közigazgatási központként funkcionálnak, ezek köré csoportosulnak az egymástól nagy távolságra lévő kisebb települések. Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés ezért meglehetősen nehéz. A városokban vehető igénybe a szolgáltatások legszélesebb köre, a kisebb településeken az egyéni vállalkozók döntő részére a kereskedelem és a vendéglátás (főként italbolt, presszó, büfé üzletkörökkel) a jellemző megélhetési forma. A személyi jellegű szolgáltatások közül a fodrász, kozmetikus szakma az, ahol a kialakult vendégkör révén biztosított a megélhetés. Általánosságban megállapítható, hogy a nyújtott szolgáltatások színvonalát alapvetően meghatározza a fizetőképes kereslet. Sajnos megállapítható, hogy a lakosság körében a szolgáltatási igényekre egyre inkább alacsonyabb minőség a jellemző.

A munkanélküliség egyre nagyobb mértékeket ölt, kevés a munkalehetőség, alacsonyak a jövedelmek. A kistelepüléseken élők gyakran a szociális ellátórendszer valamelyik szintjétől remélik bevételeiket.

A hátrányos helyzetű csoportok közül az idősek vannak nagy számban, akiknek megélhetése nehezen biztosított. Legtöbbször szegényes életkörülmények között élnek életüket. Az idősek közül sokan egyedül élnek, mely még inkább nehezíti létüket. A nagycsaládosok száma magas, illetve azoké a szülőké is, akik gyermeküket egyedül nevelik. Ők gyakran a munkahely mellé egyéb kiegészítő állást is vállalnak megélhetésük biztosítására. A roma lakosság helyzete a vidéki térségekben különösen nehéz. Különösen nagy probléma a roma lakosság munkaerőpiacra való bejutása, valamint az, hogy sokuk lakáskérdése megoldatlan. Család- és gyermekvédelmi szolgálat minden településen elérhető, az idősellátás/gondozás minden településen megoldott, bár a bentlakásos férőhelyek száma alacsony. A fogyatékosokról több településen gondoskodnak, csökkent munkaképességűek foglalkoztatására több vállalkozás is működik a térségben. A hátrányos helyzetű csoportok

között meg kell említeni a 25 év alatti állami gondozott fiatalokat. Hajóson a Haynald gyermekotthon 60 fő fiatalnak biztosít helyet. Az ő foglalkoztatásuk megoldása különösen fontos probléma a térség számára, hiszen iskolázottságuk rendkívül alacsony.

Összefoglaló

A térség természetföldrajzi szempontból változatos terület, magas a védett területek aránya, gazdag állat- és növényvilág jellemző, mely lehetőséget teremt komplex turisztikai fejlesztések megvalósítására. A táj alakításában a Duna meghatározó szereppel bír. A területhasználat meghatározó formája a mezőgazdaság, a Dunamenti területek talajának termőképessége kiváló minőségű.

Az akcióterületre rendkívül alacsony népsűrűség jellemző (35,17 fő/km²). A demográfiai helyzet az országos tendenciáknak megfelelően alakul. A HACS településeire az elöregedés, illetve a népesség csökkenése a jellemző, az időskorúak magas aránya a társadalom elöregedését vetíti előre. A halálozások száma meghaladja a születések számát, azonban a népesség csökkenésében a nagyfokú elvándorlás is szerepet játszik. A kedvezőtlen munkaerőpiac folyamatok mellett a térség fejletlen gazdasági szerkezete, vállalkozások alacsony munkahelyteremtő képessége is hozzájárul az alacsony jövedelmi viszonyokhoz, a magas munkanélküliséghez, és közvetve az elvándorláshoz.

A térség gazdasága egyértelműen mezőgazdaság központú, kiegészülve kisebb ipari kapacitásokkal és gyenge szolgáltató szektorral. A gazdaságra jellemző, hogy alacsony a vállalkozási sűrűség, általános a tőkehiány, a vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A gazdasági szolgáltatások hiánya, és ezek nehéz elérhetősége akadályozza új vállalkozások, illetve új beruházások elindítását. A működő társas vállalkozások nagy részének munkahelyteremtő képessége csekély, dominálnak a 10 fő alatti társas vállalkozások. 200 fő feletti vállalkozás kettő van a térségben. A mezőgazdasági vállalkozások jövedelemtermelő és munkahelyteremtő képessége alacsony, önmagukban nem képesek a térség gazdaságának növekedését erősíteni. Jellemző a tőkeszegénység, nincs elegendő forrás a fejlesztésekre, minimális az együttműködés a termelők között. Alternatív mezőgazdasági tevékenységekre, új típusú összefogásra elvétve akad példa a térségben. A térség mezőgazdasági adottságaira és hagyományaira alapozva több vállalkozás foglalkozik élelmiszer-feldolgozással. A feldolgozó üzemekre zömében kedvezőtlen az üzemméret jellemző, nem elég korszerű a termékszerkezet. Alacsony szintű a marketingtevékenység, ezért gyenge az értékesítés biztonsága. A gazdaság kapcsán fontos feladat az agrárgazdaság versenyképességének fejlesztése a termelés – feldolgozás – értékesítés teljes vertikumának kiépítésével, valamint a gazdák környezettudatosságra és korszerű földhasználatra való ösztönzése. A mezőgazdaságból élő gazdáknak a tájak ökológiai értékeit megvédve, őrizve kell gazdálkodniuk. A gazdaság diverzifikálása érdekében a mezőgazdasági termelés mellett ésszerű a nem agrár-jellegű tevékenységek támogatása, az adottságokat kihasználó ipartelepítéssel olyan új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. Elő kell segíteni, hogy a gazdaság kiegyenlítettebb legyen, az ipari és szolgáltató szektor megerősödjön. Több lábon álló, diverz vidéki gazdaság megteremtésére kell törekedni. A vidéki térségekben élők számára a turizmus ágazat fejlesztése további megélhetési alternatívát kínál. A hajósi borvidéken, és a hagyományos kalocsai fűszerpaprika termelő területeken szigorú eredetvédelemre van szükség, ahol közösségi agrármarketing segítségével is gondoskodni kell a termékek értékesítéséről.

A munkanélküliségi ráta (11,23 %) a térségben magasabb a megyei átlagnál (9,86 %). A regisztrált munkanélküliek közel fele (49,7 %-a) hosszútávon munkanélküli marad. A népesség viszonylag alacsony képzettségi szintje a munkavállalási lehetőségeket nehezíti.

Térség elérhetőségének fokozatos fejlődése figyelhető meg a főközlekedési útvonalak kiépítése kapcsán, a közlekedés fellendülésével lehetőségek kínálkoznak. A térség a vállalkozások betelepülését biztosító ipari parkokban nem bővelkedik, habár a legtöbb településen van ipari övezetnek kijelölt terület. A vállalkozásoknak a szükséges infrastruktúra biztosításával lehetőséget kell biztosítani a betelepülésre.

A térség népművészeti hagyományokban, népszokásokban, kulturális örökségekben gazdag, a települések őrzik a népszokásokat és hagyományokat. A települések tájmúzeumai, helytörténeti gyűjteményei hozzájárulnak az identitás formálásához. A környékben magas szintű szőlő-és borkultúra honosodott meg. A működő civil szervezetek részt vesznek a társadalom formálásában, azonban a köztük lévő együttműködés kezdetleges formája jellemző. A hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatásának elősegítésére, illetve esélyegyenlőségük megteremtésének érdekében foglalkoztatási programok beindítása feltétlen szükséges. Fokozni kell a civil szektor szerepét, hogy a társadalmi periférián élő csoportok re-integrálása minél sikeresebb legyen.

A fent említett problémák miatt a települések homogén egységet alkotnak, hiszen ugyanazokkal a nehézségekkel küszködnek, ezek megoldására is hasonló célokat alkotnak. A társadalmi és gazdasági azonosság következtében a települések problémáira közös megoldásokat, célokat kell meghatározni, mivel a felzárkózás lehetőségét csak együttesen képesek kihasználni. A térségben történő fejlesztési programok mindegyikét a helyi adottságokhoz igazodva a térség arculatát javítva kell megvalósítani.

2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport már a 2007 óta részt vesz a helyi társadalom formálásában. A 2007. évi tervezés előkészítésének szakaszában felkerestünk minden települést, ahol beszélgetéseket, ötletbörzét tartottunk. A felülvizsgálat kapcsán négy alkalommal került sor lakossági fórumra, ahol az érintettekkel beszélgettünk a térség problémáiról, a fejlesztési elképzelésekről. Ezek a találkozások meggyőztek bennünket arról, hogy igen nagy jelentősége van a részvételen alapuló tervezésnek a térségi együttműködés kialakításában. Említésre méltó, hogy a részvételen alapuló tervezés módszerének alkalmazását a térség szereplőinek már a SAPARD tervezés során, illetve a LEADER+ program kapcsán is volt alkalmuk elsajátítani.

Általános tapasztalatunk, hogy korábban a térségi szereplők kapcsolatát inkább az „üzletinek” nevezett viszony jellemezte, nem az egyenrangúságot feltételező partnerség. A HACS települései a korábbi együttműködések révén már jól ismerik egymást, kiépítettek a formális és informális kommunikációs csatornákat. A régi, személyes kapcsolatok hatékonyabbá tették a közös munkát, tapasztalatcserét, a koordinációt és az integrációt.

Meggyőződésünk, hogy a kölcsönös bizalomra és elkötelezettségre épülő helyi partnerség az eredményességhez vezető út alapköve. A megfogalmazott jövőkép elérése akkor lehetséges, ha a tervezésben és megvalósításban részt vevő szereplők – önkormányzatok, vállalkozók, magánszemélyek, civil szervezetek – a partnerség elve mentén együttműködnek, biztosított a felek egyenrangúsága és az együttműködés alapja a kölcsönös előny a benne résztvevők számára. A HVS felülvizsgálat és megvalósítása során az igazi partnerség kiépítése, kifejtése az egyik fontos cél, amely növeli az összetartozás érzését, a helyi identitástudatot, illetve hozzájárulhat a stratégia és a jövőkép sikeres megvalósításához.

A Helyi Akciócsoport a HVS megvalósítása során a partnerséget két szinten valósítja meg. A LEADER HACS területén az egyes térségi szereplők között (vállalkozások, civil szervezetek,

önkormányzatok), illetve a térségi szereplők és bizonyos külső közreműködők együttműködésével. 2007 óta a HVS megvalósításában részt vevő vidékfejlesztési szereplőkkel rendkívül jó kapcsolat alakult ki, mely megnyilvánul a kölcsönös segítségnyújtásban, közös akciók szervezésében.

A HVS tervezés és megvalósítás egyik lényeges eleme, hogy a helyi partnerségekre épül, ami konkrét együttműködésekben és közös fellépésekben nyilvánul meg a projektek létrehozása, megvalósítása során. Eredményei azokra is pozitív hatással lehet, akik nem kapcsolódnak közvetlenül a programhoz. Az adott cél megvalósítására létrejött új projekt elképzeléseket, további partnerkapcsolatok létrejöttét vonhatja maga után.

2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A HVS 2007. évi tervezése után a Helyi Akciócsoport megkezdte a stratégiában lefektetett prioritások/intézkedések által megfogalmazott célok megvalósítását. A HVS megvalósítása során elért eredményeket át kell tekinteni a kitűzött célok vonatkozásában annak érdekében, hogy valós képet kapjunk a térség előrehaladásáról. Az elért eredmények vizsgálatánál elengedhetetlen annak tisztázása, hogy a LEADER Helyi Akciócsoport a III. tengely intézkedései (mikrovállalkozások fejlesztése, turisztikai tevékenységek ösztönzése, falumegújítás-, és fejlesztés, valamint vidéki örökség megőrzése) kapcsán kizárólag egy támogatási időszak (2008) alapján tudja vizsgálni az elért eredményeket és annak hatásait. A stratégia felülvizsgálatakor a második támogatási időszak kérelmezői (2009) kapcsán döntések még nem születtek. A IV. tengely (LEADER) kapcsán a HACs szintén egy pályázat benyújtási időszak és annak eredményei alapján tud hatásvizsgálatot végezni. Itt is fontos megjegyezni, hogy a HVS-ben meghatározott 21 db LEADER intézkedésből csupán 11 db került meghirdetésre.

A településkép javítását szolgáló falumegújítás és -fejlesztés célkitűzésben a HACs 15 települése, ezen belül 14 önkormányzata részesült támogatásban. Az intézkedés keretében megcélzott 30 épület közül 5 település megjelenésében szereppel bíró épület kapott új arculatot. Továbbá 2 park létesült, 3 játszótér és 2 helyi piac, 3 temető került felújításra. Az intézkedésben a forrásfelhasználás rendkívül magas volt. A végrehajtás tapasztalatai alapján az intézkedést tovább erősítjük, a településkép javítására további igény mutatkozik az önkormányzatok részéről.

A helyi örökségek megőrzése, fejlesztése célkitűzés kapcsán a megcélzott 26 HACs településből 11 település 15 ügyféle részesült támogatásban. 6 egyházközség, 8 önkormányzat, 1 alapítvány pályázott sikeresen, így 6 templom és 9 védett épület került felújításra. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján a célkitűzés még nem érte el célját - annak ellenére, hogy a forrásfelhasználás rendkívül magas volt -, az egyházak részéről további igény mutatkozik templomaik megújítására.

A helyi kulturális, muzeális értékek megőrzése intézkedésen belül az önkormányzatok és civil szervezetek által fenntartott kiállítóhelyek, tájházak felújítására, kiállítási tárgyaik tárolásához szükséges eszközbeszerzésére megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 2 kedvezményezett sikeresen pályázott, azonban a forrásfelhasználás még így is rendkívül alacsony volt. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján az felújítási elemet erősíteni kell, azonban a tervezetthez képest kevesebb forrás allokálásával. Az intézkedésen belül - annak komplex megoldási javaslatát tételével - lehetőséget kell biztosítani helyi alkotók, művészek kiállításainak szervezésére. Továbbá a kulturális értékek megőrzése kapcsán a helyi kézművesek tevékenységek támogatására, művészeti alkotások felújítására további forrás elkülönítése szükséges.

A térség mikrovállalkozásainak fejlesztése intézkedésben a HACS 10 településén 15 vállalkozás pályázott sikeresen erre a forrásra. Az intézkedés keretében a forrásfelhasználás magas volt. 3 új vállalkozás létesült, 11 új munkahely jött létre. Az intézkedésben a forrásfelhasználás rendkívül magas volt. A végrehajtás tapasztalatai alapján az intézkedés elérte célját, azonban a vállalkozások részéről további igény mutatkozik a tevékenységük fejlesztésére.

A helyi turizmus ágazat fejlesztése célkitűzésen belül falusi szálláshelyek és szolgáltatások kialakítására irányuló intézkedésre 5 kedvezményezett sikeresen pályázott, a forrásfelhasználás alacsony volt. 3 falusi szálláshely létesült, a turisztikai vállalkozások száma növekedett. A megcélzott 40 új férőhelyből 22 valósult meg. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján további a falusi szálláshelyek és szolgáltatások fejlesztését tovább kell erősíteni, valamint a célkitűzésen belül külön intézkedést kell indítani a helyi termékek turisztikai kínálatába történő bekapcsolására.

A helyi turizmus ágazat fejlesztése célkitűzésen belül a térségi szereplők számára rendezvényeik lebonyolítására megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 17 kedvezményezett közül 10 sikeresen pályázott. Az intézkedés forrásfelhasználása alacsony volt. A célkitűzésen belül a tapasztalatokra alapozva szükséglet mutatkozik hagyományaik ápolására, a hely szellemét, helyi identitástudatot erősítő rendezvények támogatására, így az intézkedést továbbra is elérhetővé tesszük a társadalmi tőke erősítésének elősegítésére, azonban a HVS első változatához képest alacsonyabb összegű forrással tervezzük, kísértékű HPME-ként.

A helyi turizmus ágazat fejlesztése célkitűzésen belül marketing és kommunikáció fejlesztésére megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 1 kedvezményezett közül egy sem pályázott sikeresen. A célkitűzés eredményeként 0 térségi kiadvány valósult meg, a forrásfelhasználásra nem került sor. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján térségi marketing anyagok elkészítésére, a települések egységes turisztikai kiadványban történő megjelenésére nincs igény a térségben, ezért a marketing intézkedés nem képezi a stratégia részét.

A társadalmi tőke célkitűzésen belül civil szervezetek működési tevékenységükhöz nélkülözhetetlen eszközbeszerzésére megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 25 kedvezményezettből 15 kedvezményezett sikeresen pályázott. A civilek eszközellátottsága javult az intézkedés célkitűzésének megfelelően. A célkitűzésen belül erre alapozva szükséglet mutatkozik a civil szervezetek részéről tevékenységük fejlesztésére, így a civil szervezetek térségi szerepét tovább növeljük, az eszközbeszerzés elemet tovább erősítjük, azonban kevesebb forrást allokálunk, kísértékű HPME-ként. Az intézkedés keretében a jövőben lehetővé tesszük karbantartások, felújítások elvégzését. Továbbá külön intézkedést kell indítani a civil szervezetek segítésére a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása kapcsán.

A mezőgazdasági ágazat fejlesztése célkitűzésen belül a mezőgazdasági termelők részére megfogalmazott kísértékű mezőgazdasági eszközök beszerzése intézkedésre a megcélzott 10 kedvezményezettből 1 részesült támogatásban. Az intézkedés forrásfelhasználása rendkívül alacsony volt. Az őstermelők részéről továbbra is szükséglet mutatkozik mezőgazdasági tevékenységük fejlesztésére, eszközállományuk javítására, ezért a eszközbeszerzés elemet tovább erősíteni szükséges, azonban alacsonyabb összegű forrás allokálásával, kísértékű HPME-ként.

A gazdasági környezet fejlesztése célkitűzésen belül az önkormányzatok részére megfogalmazott ipari terület kialakítása, fejlesztése intézkedésre megcélzott 1

kedvezményezett közül egy sem pályázott sikeresen, így az intézkedésre lekötött forrás 0. Azonban az önkormányzatok részéről továbbra is fennáll az igény ipari területeik infrastrukturális fejlesztésére, hogy biztosítani tudják új vállalkozások betelepülését, ezért az intézkedést tovább erősítjük.

Összességében elmondható, hogy a Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a HVS célkitűzéseinek megvalósítása kapcsán jó úton halad. Az eredeti HVS-hez képest a megoldandó problémákat, kihívásokat erőteljesebb, komplexebb, egymásra épülő megoldási javaslatokkal kezeljük a jövőben. A helyzetelemzés és a LEADER megvalósítása eredményeire építve a Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport újragondolta jövőképét, valamint fejlesztési célkitűzéseit. Az intézkedések többségét az elért eredmények vonatkozásában tovább erősítjük, egyes elemek megújításra kerülnek, egyes elemeket tovább erősítünk, egyes intézkedések pedig átfogalmazásra kerülnek, illetve újak kerülnek megfogalmazásra. Felmérve a LEADER megvalósítás során elért eredményeket, gazdaságfejlesztésre nagyobb hangsúlyt kívánunk fektetni, ezért a Leader HACS a forrásallokációt illetően is módosításokat hajt végre.

2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

A Dunamellék Leader Község 2007. évben készítette el Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáját, mely LEADER célterületei 2009. októberben – a IV. tengely pályázati felhívásának megjelenése kapcsán – felülvizsgálatra kerültek. Azonban 2007. óta nemcsak a térségben, de globális és hazai szinten is olyan gazdasági és társadalmi változások mentek végbe, melyek megkövetelik a stratégia általános felülvizsgálatát, illetve az esetlegesen jelentkező új kihívások kezelését.

A 2008-ban kezdődött gazdasági válság nemcsak a térséget, de hazánkat és a világot is negatívan érintette. A válság hátrányosan érintette a gazdaságokat, mely jelentős alkalmazkodásra kényszerítette a vállalatokat. Az alkalmazkodás létszámleépítésekben, a bérkiáramlás visszafogásában és beruházási döntésekben egyaránt érzékelhető volt. Az értékesítési lehetőségek szűkülése, az ipari termelés visszaesése együtt járt a munkanélküliség növekedésével.

A negatív folyamatok eredményeképp a munkanélküliek száma a térségben 2007. óta tovább növekedett. Ennek legfőbb oka, hogy a gazdasági válság miatt nehéz helyzetbe került vállalkozások jelentős létszámleépítéseket hajtottak végre. Másik oka, hogy a térség fő meghatározó ágazata a mezőgazdaság - alacsony munkahelyteremtő képességgel rendelkezik -, tehát a térség gazdasági szerkezete sem kedvez a foglalkoztatottnak, ezen tényt a begyűrűző gazdasági válság tovább rontotta.

A demográfiai folyamatokat tekintve a népesség száma tovább csökkent, mely egyrészt a népességfogyás, másrészt pedig a nagymértékű elvándorlás következménye.

A térség környezeti állapota tovább romlott, mely nagymértékben a rossz tájhasználat és ökológiai szemlélet hiányának következménye. A védett területek kapcsán az idegenforgalom egyre nagyobb szerepet kap a térségben, mely szintén jelentős tájhasználatot eredményez. A kulturális értékek állapota további odafigyelést igényel, az elhanyagolt épületek nemcsak a lakosság szépezzékét rontják, de idővel az enyészeté válnak.

Ezen gazdasági, demográfiai és környezeti folyamatok ösztönözték a Helyi Akciócsoportot stratégiájának felülvizsgálata, valamint új intézkedések létrehozása során.

A HVS felülvizsgálatának szükségességét támasztja alá az előző fejezetben ismertetett, megvalósítás során elért eredmények vizsgálata is. A lezajlott gazdasági, társadalmi, környezeti folyamatok, valamint a HVS megvalósítása kapcsán feltárt eredmények arra ösztönözték a Helyi Akciócsoportot, hogy a stratégia felülvizsgálata kapcsán nagyobb hangsúlyt fektessen a fenti problémák kiküszöbölésére. A helyzetelemzés alapján megállapítható, hogy a 2007-ben meghatározott problémák, kihívások a térségben továbbra is fennállnak, ezért a stratégia felülvizsgálatának célja a meglévő problémákra való hangsúlyosabb odafigyelés, az eredeti HVS-hez képest erőteljesebb, komplexebb, megoldási javaslatokkal történő kezelése. A helyzetelemzés és a LEADER megvalósítása eredményeire építve a Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport újragondolta jövőképét, valamint fejlesztési célkitűzéseit. Az intézkedések megújításra kerülnek, egyes elemeket tovább erősítünk, egyes intézkedések pedig átfogalmazásra kerülnek, illetve új intézkedések kerülnek kialakításra.

A lezajlott gazdasági folyamatok, valamint a HVS megvalósítása kapcsán feltárt eredmények arra ösztönözték a Helyi Akciócsoportot, hogy a foglalkoztatás elősegítésére nagyobb hangsúlyt fektessen a gazdasági tevékenységek ösztönzésére, diverzifikálásra. Ennek keretében a mikrovállalkozások fejlesztéseit (III. tengely), az önkormányzatok ipari terület kialakításra irányuló kezdeményezéseit (IV. tengely) továbbra is ösztönözzük, mely az intézkedésekre allokált forrás növelésében is megnyilvánul. Szintén a foglalkoztatás elősegítésére, a jövedelmezőség javítására a mezőgazdasági ágazat fejlesztését kiemelt célként kezeljük. A helyi termékek feldolgozását, piacra jutását és marketingjét, valamint a gazdálkodók eszközállományának fejlesztését – a HVS első változatához hasonlóan – továbbra is ösztönözzük. Az utóbbi intézkedés esetén azonban az alacsony forrásfelhasználás következtében az intézkedésre allokált forrás nagyságát csökkentjük.

Ugyancsak a munkanélküliség leküzdésére, illetve alternatív jövedelemszerzés megteremtésére a falusi turizmus fejlesztését továbbra is kiemelt célként kezeljük. Szálláshelyek és turisztikai szolgáltatások fejlesztése (III. tengely) továbbra is a stratégia alappillére alkotja. A jövedelemszerzési lehetőségek kiszélesítése, valamint a helyi termékek piacra jutásának elősegítése kapcsán fogalmazódott meg új intézkedésként a helyi termékek turisztikai kínálatba való bekapcsolása (IV. tengely).

A településkép és kulturális örökségek védelme továbbra is fontos megoldandó probléma. Az örökségek állapota évről-évre romlik, ennek megfelelően a falumegújítást és a vidéki örökségek megőrzését (III. tengely) tovább ösztönözzük. A kulturális értékek megőrzése kapcsán a kézműves termékek fejlesztése (IV. tengely) új igényként fogalmazódott meg, melynek nemcsak a hagyományok és mesterségek ápolásában van kiemelt szerepe, de elősegítheti alternatív jövedelemszerzés lehetőségét is. Az intézkedésre gazdaságfejlesztő hatása miatt szintén nagyobb forrást allokálunk. Kiemelt célként kezeljük a helyi kulturális, művészeti értékek megőrzésére irányuló intézkedéseket, azonban az eredeti forrásallokációhoz képest kisebb összegű forrást allokálunk az intézkedésekre. Ennek oka, hogy a HVS megvalósítása kapcsán feltárt eredmények arról árulkodnak, hogy az intézkedésben a forrásfelhasználás és a pályázati kedv rendkívül alacsony volt. A gazdaság-mezőgazdaság-idegenforgalmi tevékenységek kapcsán megnőtt tájterhelés eredményeként új intézkedésként fogalmazódott meg a természet és vidéki tájak állapotának javítása, mely megfelelő tájhasználat és agrár-környezetvédelmi gazdálkodási rendszerek elterjedését ösztönzi (nem ÚMVP).

A helyi közösség formálására a civil szervezetek térségi szerepét (IV. tengely) tovább erősítjük. Az intézkedés forrásfelhasználása alapján a felülvizsgálat során alacsonyabb összegű forrást allokálunk, a fennmaradó forrást új intézkedésként megfogalmazott hátrányos

helyzetű fiatalok foglalkoztathatóságának elősegítésére csoportosítjuk (IV. tengely) az esélyegyenlőség biztosítása érdekében. Az identitástudat erősítésére a vidéki, települések kulturális értékeit bemutató rendezvényeket továbbra is támogatjuk, azonban kisebb összegű forrással támogatjuk a pályázókat.

Összességében elmondható, hogy a Dunamellék Helyi Akciócsoport a közösségi célú fejlesztésekre a kevesebb forrást allokál a HVS első változatának tervezésekor fennálló állapothoz képest. Ennek egyik indoka, hogy a megvalósítás eredményei azt mutatják, hogy ezekben az intézkedésekben a forrásfelhasználás alacsonyabb lett a vártnál. A másik oka pedig, hogy a helyzetelemzés és a megfogalmazott jövőkép alapján a térségben a legfontosabb célkitűzés a gazdaság fellendítése, ezzel párhuzamosan a foglalkoztatottság és jövedelmezőség javítása. Ennek ellenére olyan intézkedések is beépítésre kerültek a felülvizsgálat során, melyek nem gazdaságfejlesztő hatást generálnak.

2.5 SWOT elemzés

A helyzetelemzés elkészítésével feltárt következtetéseket rendszerezi SWOT elemzés, mely hatékony eszköz annak feltárásában, hogy a térség erősségei és gyengeségei milyen mértékben mutatnak összefüggést a feltárt lehetőségekkel és veszélyekkel. Az elemzés segítségével arra kapunk választ, hogy a térség erősségei tényleges kitörési lehetőségeket jelentenek-e, illetve, hogy a gyengeségek milyen mértékben veszélyeztetik a terület jövőbeli fejlődését. Ennek alapján építhető fel az célrendszer, mely megadja a térség számára a kívánt jövőbeli állapothoz vezető elérési útvonalat.

SWOT analízis	
Erősségek	Gyengeségek
- Jó minőségű termőföldek által magas a művelhető területek aránya - Védett területek magas aránya, gazdag növény- és állatvilág - A térség tájszépsége, kiváló természeti értékei, történelmi emlékei idegenforgalmi vonzerőt képeznek, turizmus ágazat fejlesztést lehetővé teszik - Fejlődőképes KKV-k jelenléte a térségben - Budapest közelsége miatt a térség vonzó lehet a befektetők számára - Mezőgazdasági művelésre alkalmas területek magas aránya - Élelmiszer-feldolgozás nagy hagyományokkal rendelkezik a térségben - Jelentős feldolgozóipari kapacitások (fűszerpaprika, sajtok, tejtermékek, konzervek, gyümölcsök, húsok)	- Fenntartható, környezettudatos gazdálkodás hiánya - Gazdaság, természet-, illetve környezetvédelem érdekei összehangolásának hiánya - Kulturális értékek, épített környezet állapotának folyamatos romlása - Kihasználatlan természeti és kulturális vonzerők - A térség adottságainak kihasználására nem megfelelő turisztikai infrastruktúra, alacsony szintű marketingtevékenység - Gyenge tökevonzó képesség - Tőkehiány, mely negatívan befolyásolja a vállalkozások innovációs képességét - Innováció alacsony szintje miatt a termékfejlesztés nem jellemző - Alapinfrastruktúra hiánya - Összefogás, együttműködési készség hiánya

• A helyi társadalom formálásához hozzájáruló civil szerveződések jelenléte • Gazdag helyi történelem, népi és népművészeti hagyományok • Sokszínű művészeti tevékenység, gazdag a helyi alkotások köre • Magas színvonalú mezőgazdasági gyakorlat és ismeret a gazdálkodók körében	• Elaprózott birtokszerkezet, elavult termelési eszközök és technológiák • Mezőgazdaság jövedelemtermelő képessége alacsony • Helyi speciális termékekkel kapcsolatos kezdeményezések elszigeteltek • Élelmiszer-feldolgozás területén sok kisüzem, változó minőség, alacsony feldolgozottsági szint jellemző • Mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekhez kapcsolódó alacsony szintű marketingtevékenység • Tartós, az átlagnál magasabb munkanélküliség, munkahelyteremtés hiánya, fiatalok elvándorlása • Népművészeti, művészeti hagyományok és kézműipari tevékenység sorvadása
Lehetőségek • Természeti, kulturális értékek, népművészeti hagyományok komplex, turisztikai célú hasznosítása • Hazai és nemzetközi turizmus iránti igény növekedése • A térség gazdag történelmi hagyományai és központi elhelyezkedése miatt számos országos jelentőségű rendezvény helyszínül szolgál • Ökológiai alapú szemlélet és gazdálkodás, természetközeli termelési módszerek elterjedése • Az M6, M8 autópályák közelségével fokozódhat a befektetők érdeklődése a térség iránt, új beruházások indulhatnak meg • Folyami kikötők fejlesztése • Gazdasági szerkezetének átalakítása • KKV-k megerősödésének támogatása • A mezőgazdálkodáshoz szükséges gépek, berendezések, technológiák korszerűsítése • Mezőgazdasági termékek	Veszélyek • A minőségi környezet- és természetvédelem hiánya az idegenforgalom alapját képező értékek pusztulásához vezethet • Intenzív mezőgazdasági termelés miatt természeti értékek megsemmisülése • Élővizek szennyezése azon településeken, ahol nem épült ki a szennyvízhálózat • A befektetői érdekek elmaradása a gazdaságpolitikai tényezők kedvezőtlen alakulása következtében • Belső piac hiánya, fizetőképes kereslet alacsony szintje • Szociális ellátás iránti igény növekedése • Fiatalok és képzett munkaerő elvándorlásának fokozódása a minőségi munkahelyek hiánya és alacsony kereseti lehetőségek miatt • A népesség fogyása és elöregedése az aktív dolgozókra ró több terhet • LEADER pályázatokkal kapcsolatos csökkenő pályázói aktivitás

feldolgozottsági fokának növeléséhez szükséges eszközök beszerzéséhez támogatás • Élelmiszer-feldolgozás korszerűsítése • Tevékenységek diverzifikálásának támogatása • Egyre növekvő lakossági és piaci igény a helyi speciális termékekre (élelmiszerekre, ökotermékekre, kézműves termékekre) • Alternatív jövedelemszerzési lehetőségek • Együttműködések létrehozása a piaci versenyképesség növelése céljából • Komplex marketingtevékenység támogatása, a piaci pozíciók erősítése céljából • Támogatott vidékfejlesztési és területfejlesztési beruházások • Hátrányos helyzetű rétegek felzárkóztatásának támogatása	
---	--

3. Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A stratégia kiindulópontja a jövőkép, amely a Helyi Akciócsoport jövőbeli kívánatos állapotát mutatja be. A jövőkép a fejlesztési stratégia kiindulópontját, alapkövét jelenti. A stratégia a jövőképben foglaltak és a jelenlegi helyzet közötti eltérések, feszültségek csökkentését, a jövőképben leírt állapot elérését célozza. A pozitív jövőkép kialakításánál arra törekedtünk, hogy az reális, rövid és közérthető legyen. Erre építhetők a célkitűzések és a javasolt fejlesztési intézkedések megfogalmazása.

A térségre meghatározott jövőkép a következő:

2013-ra a térség belső adottságaira épített összehangolt fejlesztésekkel, több lábon álló diverzifikált, versenyképes gazdaság megteremtésével, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztésével és a vidéki táj megőrzésével a Dunamellék-Felső-Kiskunság-Homokhátság Sárköz Leader Helyi Akciócsoport hosszú távon biztosítja az itt élők számára a megélhetést, a minőségi élet feltételeit, valamint a vidék fennmaradását.

A térség jövőképe visszautal helyzetelemzésben megállapított tényekre, tendenciákra. A térség gazdasága mezőgazdaság központú, a tökehiány és az elavult termelési eszközök jellemzőek, az ágazat önmagában nem képes a térség növekedését és a termelők megélhetését elősegíteni. Több lábon álló, diverz gazdasági kialakítása a cél, ezért szükséges, hogy nem-agrárjellegű gazdasági tevékenységek meghonosodjanak, új vállalkozások jöjjenek létre, illetve a tevékenységük átalakuljon. A fejlesztéseknek a térség belső erőforrásaira kell támaszkodnia, azonban az erőforrások kiaknázása optimálisan kell, hogy történjen, mértéktelen felhasználást elkerülve. Minőségi élet feltételei csak akkor biztosíthatók, ha

megtörténik a gazdaság szerkezetének átalakítása, bővítése. A gazdaság diverzifikálása érdekében a mezőgazdasági termelés mellett ésszerű, az adottságokat kihasználó ipartelepítéssel olyan új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. A gazdasági diverzifikációja során figyelemmel kell lennie a térség belső adottságaira és a külső tényezőkre is.

A jövőkép célja, hogy egyensúlyba hozza, összhangot teremtsen a térség adottságai és lehetőségei között. A térség érezhetően fejlődik, megindult a települések összehangolt, a forrásokat és a fejlesztési elképzeléseket integráló fejlesztése. Intézkedéseinkkel azon kívánunk változtatni, hogy feloldjuk az ellentmondást, mely a térség adottságai és a vidék elmaradottsága között feszül. Mindezt öt, jól azonosítható prioritás köré építve tesszük, melyek egymást kiegészítve segítik a magasabb jövedelmi szint elérését. A megoldási alternatívák olyan összhangjára koncentrálunk, amelyek eredményei fenntarthatóak a környezet, gazdaság és életmód szempontjából.

A térségben jelen vannak mindazon hajtóerők, melyek a modern vidék megteremtéséhez szükségesek. Lehetőséget kell adnunk a térség szereplőinek ezen erők felhasználására: a vállalkozásoknak a megtelepedésre, turistáknak a kikapcsolódásra, az itt élőknek a munkára, a fiataloknak a hasznos tudás megszerzésére. Továbbá elő kell segíteni a meglévő vállalkozások technológia-fejlesztését, a mezőgazdasági termelők termékeinek értékesítését. Vagyis meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyekkel a helyi lakosok és a megtelepülő vállalatok ki tudják használni a térség erőforrásait és adottságait.

3.2 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport célja, hogy a célkitűzéseket összehangoltan, az ágazatok közötti integrációval, a térségben megvalósítandó fejlesztések egymásra épülésével, a helyi vállalkozói, civil és önkormányzati szektor együttműködésével valósítsa meg. E szemléletre építve határoztuk meg célkitűzéseinket, melyek kapcsolódási pontjait a helyzetelemzéshez az alábbiakban ismertetjük.

A HACS területén domináns az agrárgazdaság, azonban jövedelmezősége alacsony, az ágazat egyedül nem képes biztosítani az itt élők megélhetését, illetve a gazdaság fellendülését. Erre alapozva fontos feladat a mezőgazdaság jövedelmezőségének javítása mellett a lakosságnak alternatív és/vagy kiegészítő jövedelmet, megélhetési és foglalkoztatási lehetőséget nyújtó gazdasági diverzifikáció és az ehhez kapcsolódó vállalkozásfejlesztés, hogy megteremtjük a több lábon álló vidéki gazdaságot. A mezőgazdaság versenyképessé tétele mellett ezért szükséges a nem agrárjellegű tevékenységek meghonosításának és gazdasági tevékenységek diverzifikálásának elősegítése. A térségben jelen vannak a működő képes mikro-, kis-, és középvállalkozások, azonban számuk alacsony, általános tökehiány és ebből fakadó gyenge innovációs képesség jellemző. A mezőgazdasági termelés mellett új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. Dunamellék Akciócsoport legfontosabb célja, hogy megteremtse a több lábon álló, diverz vidéki gazdaságot, erre alapozva a helyi vállalkozások versenyképességének és munkahelyteremtő képességének erősítése, valamint a mezőgazdaság fejlesztése a legfontosabb célkitűzés.

A térségben a munkanélküliség rendkívül magas, a kevés munkahely mellett alacsony jövedelemszint jellemző, a megélhetés nehéz. Az itt élő vidéki lakosságnak lehetőséget kell biztosítani alternatív jövedelemszerzést lehetővé tevő tevékenységek folytatására. A természeti adottságoknak köszönhetően a térség olyan idegenforgalmi potenciállal rendelkezik, amelyre építve a turisták számára kellemes kikapcsolódás, az itt élők számára pedig megélhetés biztosítható. Továbbá a turisztikai fejlesztések összekapcsolhatóak a helyi

térsegre jellemző kulturális-történelmi értékek, sajátos stílusának vonzerejével és a térség egyedi termékeinek bemutatásával. A falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével a Dunamellék HACs kiemelt célkitűzése.

A településkép és vidéki tájak állapotának javítása rendkívül fontos feladat az akcióterületen, mely a magában foglalja természeti és kulturális örökségek védelmét, hagyományok ápolását. A térség gazdag kulturális örökségének, hagyományainak, az épített környezet elemeinek felkutatása, megőrzése és védelme kiemelt érdeke a Helyi Akciócsoportnak, hogy azok a következő nemzedékek számára is megismerhetővé váljanak. A vidéki környezet és táj fenntartása, az épített, kulturális és természeti értékeink megőrzése és megújítása révén a környezet vonzóbbá tétele nemcsak a helyben élők számára biztosít életteret, de a vidékre irányuló turizmus és szolgáltatások fejlődéséhez is jelentősen hozzájárul. A hagyományok megismerésével erősödik a térségi identitástudat, mely hozzájárul a térségi kohézió erősödéséhez. A gazdag művészeti, népművészeti hagyományok fenntartása mindannyiunk érdeke. A szellemi-kulturális-történelmi értékek turisztikai programcsomagban történő összekapcsolása nemcsak a térség népszerűsítéséhez járul hozzá, hanem a vidéken élők megélhetését is elősegítheti. Az akcióterület jelentős része környezetileg érzékeny, vagy valamilyen védelem alatt áll, ezért fontos a gazdasági és a természet-, illetve környezetvédelmi érdekek összehangolása. A természetvédelem és a vidéki tájak állapotának javítása keretében elő kell segíteni, hogy a gazdák a természeti környezet, a természeti erőforrások és a vidéki táj megőrzésével összeegyeztethető földhasználati módszereket alkalmazzanak. Az ökológiai alapú, természetkímélő gazdálkodáshoz az agrárnépesség szemléletének formálására is szükség van. Összességében a településkép, a kulturális örökségek védelmét, és a vidéki táj fenntartható fejlődését kiemelt célkitűzésként kell tekinteni.

Ötödik célkitűzésként a társadalmi tőke erősítését fogalmaztuk meg. A közösség formálásában számos, jelentős tevékenységet végző civil szervezet vesz részt, azonban működésük nehézkes, a köztük lévő együttműködés kezdetleges. Működési feltételeik biztosításával, lehetőségeik fejlesztésével fenntartható tevékenységük, ezzel a vidéki térségek egyik legfontosabb társadalomformáló tényezőivé válhatnak a kulturális hagyományok ápolása, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok helyzetének javítása, és a civil szervezetek térségi szerepének megerősítése terén. A vidéken élők identitástudatának fejlesztése kapcsán ösztönözni kell a települések kulturális értékeinek, hagyományainak és örökségének bemutatására szolgáló vidéki rendezvényeket, melyek elősegítik a térségi együttműködéseket, a közösségi élmény és összetartozás erősítését, a település megtartóerejének növelését.

A fent megfogalmazott célkitűzések szervesen kapcsolódnak egymáshoz, komplex fejlesztési programot alkotva. A stratégiát öt, jól azonosítható célkitűzés köré építve kívánjuk végrehajtani, melyek egymásra épülve, egymást kiegészítve, az ágazatok közötti integrációt megteremtve segítik a minőségi élet elérését a térségben.

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a HVS felülvizsgálata során vizsgálta a térségre vonatkozó egyéb fejlesztési tervekhez való kapcsolódást, a koncepciókkal való összhang kialakítása érdekében. A tervezés során a stratégiai irányvonalak kialakítása kapcsán figyelembe vettük a Felső-Kiskunsági és Dunamelléki Kistérség felzárkóztatási fejlesztési programja stratégiát, a Kalocsai Kistérség agrárstruktúra és vidékfejlesztési stratégiai programját, a Kiskörösi, valamint Kecskeméti Kistérség területfejlesztési koncepcióját és programját, valamint a Dél-alföldi Régió területfejlesztési operatív programját.

3.3 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

1. célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének és munkahelyteremtő képességének erősítése. A működő vállalkozások száma alacsony a térségben, a legnagyobb ágazatot a mezőgazdaság képviseli, a térség ipara és szolgáltató szektora alacsony kapacitású. A több lábon álló vidéki gazdaság megteremtése a vidéki megélhetés fő biztosítója lehet. A célkitűzéshez sorolt intézkedések KKV-k technológia fejlesztését, mikrovállalkozások létrehozását és fejlesztését, valamint megfelelő működési környezet kialakítását célozzák meg.

2. célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével. A térségben a mezőgazdaság domináns szerepet játszik, a természeti adottságoknak köszönhetően jó termőföldekkel rendelkezünk. A mezőgazdasági termékek, illetve arra alapozott feldolgozás az ágazat kitörési pontja lehet. A célkitűzéshez sorolt intézkedések a mezőgazdasági termékek feldolgozását és marketingjét, az ágazat eszközállományának javítását, valamint a fiatal gazdálkodók ösztönzését célozzák meg.

3. célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével. Idegenforgalom a lehetőségekhez képest nagy lemaradással küzd a meglévő adottságok kihasználása szempontjából. A térségben jelenlévő turisztikai vonzerők, természeti és kulturális adottságok egy programcsomagba tömörítése komplex kikapcsolódást biztosíthat az idelátogatóknak. A turizmus, mint alternatív jövedelemszerző lehetőség fejlesztésével elérhető a lakosság foglalkoztatottsági és jövedelmi helyzetének javulása. Az célkitűzéshez sorolt intézkedések a falusi szálláshelyek és szolgáltatások fejlesztését, valamint a helyi termékek turisztikai kínálatba való bekapcsolását célozzák meg.

4. célkitűzés: Településkép, kulturális örökségek és a vidéki táj fenntartható fejlesztése. A természeti és kulturális örökségek védelme, hagyományok ápolása a vidéki élet fenntartásának fontos eleme. Az értékek védelme nemcsak a helyi identitás formálásához járul hozzá, de jelentős turisztikai potenciállal is bír. A célkitűzéshez sorolt intézkedések a településkép megújítását, helyi kulturális, művészeti értékek megőrzését, hagyományok ápolását, valamint a természetkímélő földhasználati módszerek elterjedését célozzák meg.

5. célkitűzés: Társadalmi tőke erősítése. A társadalom formálása, a térségi kohézió és identitástudat a vidéken élők életében fontos szerepet játszik. A társadalom összetartó erejének növelése a vidék fejlődésének fontos záloga. A célkitűzéshez sorolt intézkedések a civil szervezetek térségi szerepének növelését, a hagyományok bemutatására szolgáló vidéki rendezvények és hátrányos helyzetű fiatalok foglalkoztathatóságát célozza meg.